

مجموعه ها

مجموعه های معروف و کاربرد:

۱- مجموعه اعداد طبیعی: $N = \{1, 2, 3, \dots\}$

۲- مجموعه اعداد حسابی: $W = \{0, 1, 2, 3, \dots\}$

۳- مجموعه اعداد صحیح: $Z = \{\dots, -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, \dots\}$

۴- مجموعه اعداد گویا: $Q = \left\{ \frac{m}{n} \mid m, n \in Z, n \neq 0 \right\}$

۵- مجموعه اعداد گنگ: اعدادی که گویا نیستند را گنگ (اصم) می گوئیم و آن را با نماد Q^c یا Q' نمایش می دهیم.

به عبارتی اعداد گنگ اعدادی هستند که نمی توانیم آنها را به صورت کسری نمایش دهیم.

معروف ترین این اعداد عبارتند از: π و e و $\pm\sqrt{k}$ اگر k مربع کامل نباشد.

۶- مجموعه اعداد حقیقی: بزرگترین مجموعه اعداد که تا اینجا می شناسیم و شامل تمام اعداد گویا و گنگ است. $R = Q \cup Q'$

به عبارتی دیگر: $(R - Q = Q'$ یا $R - Q' = Q)$

نکته: سیر تکامل اعداد:

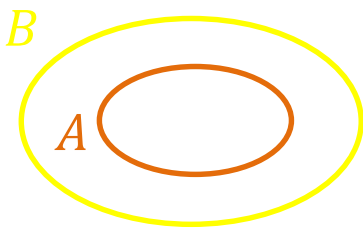
اعداد طبیعی $\xrightarrow{\text{صفر اضافه شود}}$ اعداد حسابی $\xrightarrow{\text{قرینه اعداد طبیعی اضافه شود}}$ اعداد صحیح $\xrightarrow{\text{حاصل تقسیم دو عدد صحیح}}$ اعداد گویا $\xrightarrow{\text{اعداد گنگ اضافه شود}}$ اعداد حقیقی

نکته: عضویت یک شی در یک مجموعه را با نماد $\in$ و عدم عضویت آن را با نماد $\notin$ بیان می کنیم.

مجموعه تهی: مجموعه ای را که هیچ عضوی نداشته باشد، مجموعه تهی می گویند و آن را با نماد $\emptyset$ یا $\{\}$ نمایش می دهند.

زیرمجموعه:

اگر A و B دو مجموعه باشند به طوری که هر عضو A عضو B نیز باشد، در این صورت می گوئیم A زیرمجموعه B است و می نویسیم: $A \subset B$.

نکات زیرمجموعه:

۱- هر مجموعه زیرمجموعه خودش است. $A \subset A$

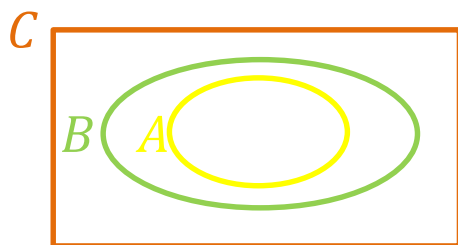
۲- تهی زیرمجموعه هر مجموعه است. $\emptyset \subset A$

۳- تهی فقط یک زیرمجموعه دارد و آن هم تهی است. $\emptyset \subset \emptyset$

۴- باتوجه به مفهوم زیرمجموعه بودن بین مجموعه اعداد رابطه مقابل برقرار است:

$$N \subset W \subset Z \subset Q \subset R$$

۵- اگر $A \subset B$ و $B \subset C$ باشد آنگاه $A \subset C$.

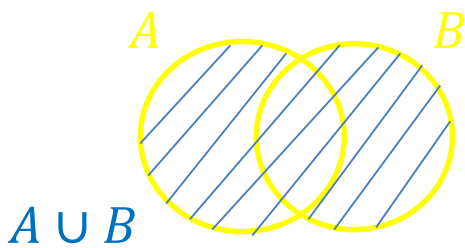
۶- تعداد زیرمجموعه های r عضوی از یک مجموعه n عضوی برابر است با $\binom{n}{r}$.

۷-مجموع تمام زیرمجموعه های یک مجموعه n عضوی برابر است با:

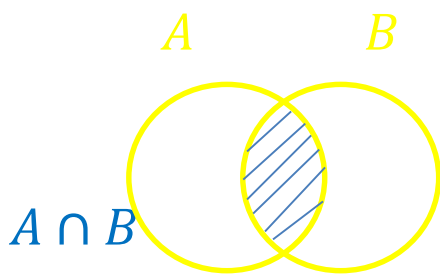
$$\binom{n}{0} + \binom{n}{1} + \dots + \binom{n}{n} = 2^n$$

اشتراک و اجتماع دو مجموعه:

اجتماع دو مجموعه: اجتماع دو مجموعه A و B که به صورت $A \cup B$ نشان داده می شود مجموعه ای است که هر عضو آن متعلق به مجموعه A یا B و یا هر دو مجموعه می باشد.

اشتراک دو مجموعه: اشتراک دو مجموعه A و B به صورت $A \cap B$ نشان داده می شود. مجموعه ای است که هر عضو آن هم در A و هم در B موجود باشد.

نکته: هم A و هم B (هر دو با هم) یعنی $A \cap B$.

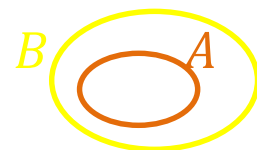
قوانین:

1) $A \cup B = B \cup A$ و $A \cap B = B \cap A$ (خاصیت جابجایی)

2) $A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap C$

$A \cap (B \cup C) = (A \cap B) \cup C$ (خاصیت شرکت پذیری)

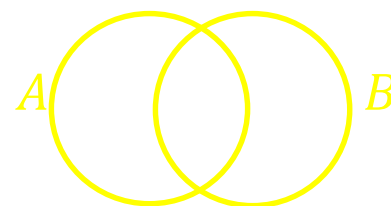
3) $A \subset B \Leftrightarrow A \cap B = A \xrightarrow{\text{نتیجه}} \begin{cases} A \cap \emptyset = \emptyset \cap A = \emptyset \\ A \cap A = A \end{cases}$

4) $A \subset B \Leftrightarrow A \cup B = B \xrightarrow{\text{نتیجه}} \begin{cases} A \cup \emptyset = \emptyset \cup A = A \\ A \cup A = A \end{cases}$

5) $A \cap B \subset \begin{matrix} A \\ B \end{matrix} \subset A \cup B$

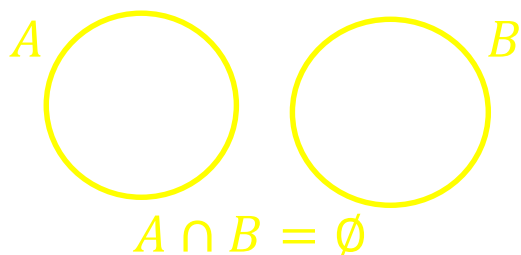
6) $A \cup (A \cap B) = A$ و $A \cap (A \cup B) = A$ قوانین جذب

7) $A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap (A \cup C)$ (خاصیت پخشی اجتماع روی اشتراک)

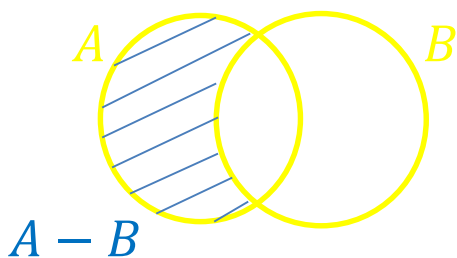
8) $A \cap (B \cup C) = (A \cap B) \cup (A \cap C)$ (خاصیت پخشی اشتراک روی اجتماع)

دو مجموعه مجزا یا جدا از هم: دو مجموعه ناتهی را که اشتراک آنها مجموعه تهی است مجزا یا جدا از هم می گوییم.

به عنوان مثال مجموعه اعداد گنگ و مجموعه اعداد اول زوج دو مجموعه مجزا هستند.

تفاضل مجموعه ها: تفاضل مجموعه B از A که به صورت $A - B$ نمایش داده می شود مجموعه ای است که اعضای آن عضو A هستند ولی عضو B نیستند.

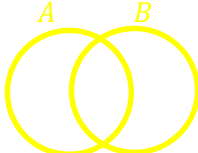
مثال) اگر $A = \{a, b, c, d, e\}$ و $B = \{a, d, e\}$ باشد $A - B$ کدام است؟

قوانین تفاضل مجموعه ها: اگر A و B هر کدام دو مجموعه دلخواه ناتهی باشند آنگاه:

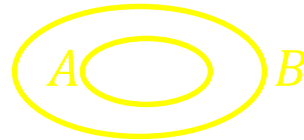
$$1) A - A = \emptyset$$

$$2) A - \emptyset = A$$

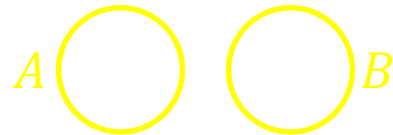
$$3) \emptyset - A = \emptyset$$

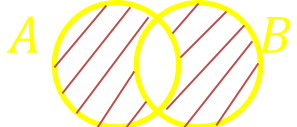
$$4) \begin{cases} A - B \subset A \\ B - A \subset B \end{cases}$$

$$5) \begin{cases} A \subset B \rightarrow A - B = \emptyset \\ A - B = \emptyset \rightarrow A \subset B \end{cases}$$

$$6) A \cap B = \emptyset \rightarrow \begin{cases} A - B = A \\ B - A = B \end{cases}$$

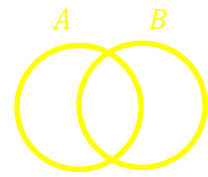
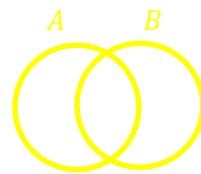
$$7) (A - B) \cup (B - A) = (A \cup B) - (A \cap B)$$

$$8) (A - B) \cap (B - A) = \emptyset$$

$$9) A - B \neq B - A$$

$$10) \begin{cases} A = B \rightarrow A - B = B - A = \emptyset \\ A - B = B - A \rightarrow A = B \end{cases}$$

دو رابطه مهم:

$$1) B - A = B - (A \cap B)$$

$$2) (A \cup B) - B = A - B$$

مجموعه های متناهی و نامتناهی:

اگر A مجموعه ای با n عضو باشد آن را مجموعه متناهی (n عضوی) می نامیم اما وقتی تعداد اعضای A محدود نباشد آن را نامتناهی می نامیم.

تذکر: ممکن است تعداد اعضای A خیلی خیلی زیاد باشد به طوری که شمردن آنها برای ما سخت یا غیرممکن باشد ولی در کل مجموعه متناهی باشد مانند اتم های کره زمین، درختان جنگل آمازون و ... دارای تعداد بسیار زیادی عضو هستند اما اعضایشان محدود است.

مجموعه های نامتناهی در کتاب درسی:

۱- هندسی: مجموعه تمام دایره ها به مرکز مبدا، تمام خطوط با شیب ۳ و ...

۲- بازه های حقیقی گویا و گنگ: تمام بازه ها نامتناهی اند چون تعداد اعضایشان نامحدود است. اعداد گویا و گنگ در هر بازه نامتناهی اند چون بین هر دو تایی آنها بی شمار عدد دیگر وجود دارد.

۳- دارای اعضای بزرگ یا کوچک که تا $-\infty$ یا $+\infty$ می رسند: مجموعه اعداد N و Z و W ، اعداد اول، مضارب ۵ و ... از این گروه هستند.

نکته: اگر مجموعه A متناهی باشد تمام زیر مجموعه های آن نیز متناهی اند و اشتراک A با هر مجموعه دیگر نیز حتما متناهی است.

نکته: اگر مجموعه B نامتناهی باشد هم زیرمجموعه متناهی و هم زیرمجموعه نامتناهی دارد و اجتماع B با هر مجموعه دیگر نامتناهی است اما در مورد اشتراک با مجموعه های دیگر نمی توان نظری داد. جالب است بدانید اگر B نامتناهی باشد و $B \subset C$ آنگاه C حتما نامتناهی است.

نکته: اگر دو مجموعه A و B داشته باشیم که نامتناهی باشند امکان دارد $A \subset B$ یا $B \subset A$ باشد، $B - A$ یا $A - B$ یک، دو و ... عضوی باشند و یا امکان دارد $A \cap B$ تهی، تک عضوی، دو عضوی و ... باشد اما $A \cup B$ حتما نامتناهی است.

مثال) اگر A متناهی و B نامتناهی باشد وضعیت مجموعه های زیر چگونه است؟

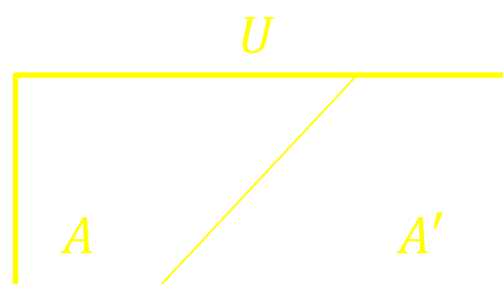
الف) $A \cap B$ ب) $B - A$ ج) $A - B$ د) $A \cup B$

مجموعه مرجع: مجموعه ای است که کل فضای مسئله را نمایش می دهد و تمام مجموعه های موجود زیرمجموعه آن هستند.

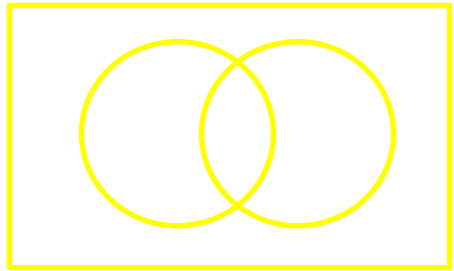
هر مجموعه مانند A زیرمجموعه مرجع است یعنی: $A \subset U$.

تعریف متمم: هرگاه U مجموعه مرجع باشد و $A \subset U$ آنگاه مجموعه $U - A$ را متمم A می نامیم و آن را با نماد A' نمایش می دهیم به عبارت دیگر A' شامل عضوهایی از U است که در A نیستند.

$$A' = U - A = \{x | x \notin A\}$$

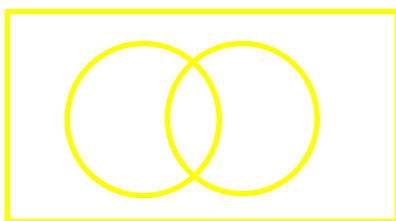

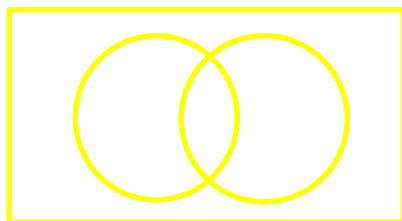
تمرین

۱- از ۵۱ دانش آموز یک مدرسه، ۳۵ نفر در کلاس ادبیات و ۳۱ نفر در کلاس عربی شرکت کرده اند و ۸ نفر در هیچ یک از دو کلاس شرکت نکرده اند. مطلوب است محاسبه:

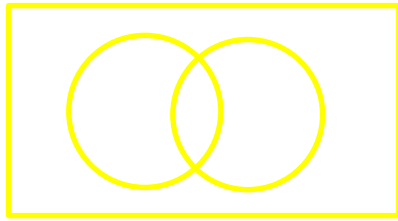
الف) چند نفر در هر دو کلاس شرکت کرده اند؟

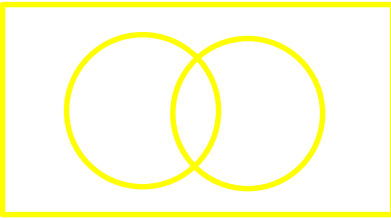
ب) چند نفر در کلاس ادبیات شرکت کرده اند ولی در کلاس عربی شرکت نکرده اند؟

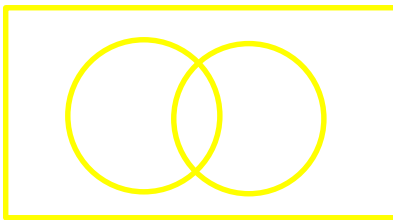
۲- در یک نظرسنجی ۲۰۰ نفری معلوم شده ۱۲۰ نفر علاقمند به دیدن فوتبال و ۱۵۰ نفر علاقمند به دیدن سریال اند. اگر ۴۰ نفر علاقمند به دیدن فوتبال باشند ولی علاقمند به دیدن سریال نباشند مطلوب است محاسبه:

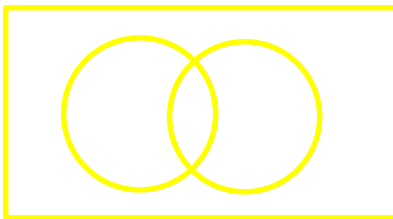
الف) چند نفر هر دو برنامه را دیده اند؟

ب) چند نفر حداقل یکی از دو برنامه را دیده اند؟

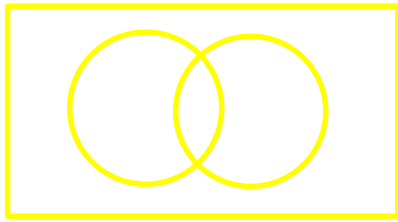
ج) چند نفر به دیدن فوتبال و سریال علاقمند نیستند؟

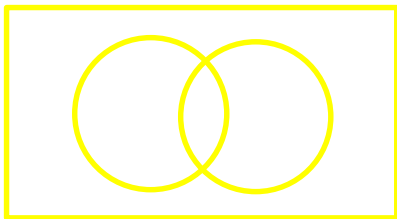
د) چند نفر دقیقا یکی از دو برنامه را دیده اند؟

۳-در یک کلاس ۴۰ نفره، ۲۱ نفر عضو تیم فوتبال و ۱۷ نفر عضو تیم والیبال و ۵ نفر عضو هر دو تیم هستند.

الف) چند نفر عضو حداقل یکی از این دو تیم هستند؟

ب) چند نفر عضو هیچ یک از این دو تیم نیستند؟

۴-در یک کلاس ۳۹ نفری، ۱۶ نفر در گروه ورزش، ۱۲ نفر در گروه روزنامه دیواری و ۹ نفر فقط در گروه ورزش هستند. چند نفر آنان عضو هیچ یک از این دو گروه نیستند؟ (ریاضی ۹۸) (۱)

۱۵ (۲) ۱۶ (۳) ۱۷ (۴) ۱۸

۵-در یک کلاس ۴۲ نفری، ۱۵ نفر عضو گروه آزمایشگاهی و ۱۲ نفر عضو گروه فوتبال و ۷ نفر عضو هر دو گروه هستند. چند نفر آنان عضو هیچ یک از این دو گروه نیستند؟ (ریاضی ۹۸) (۱)

۱۵ (۲) ۱۸ (۳) ۲۱ (۴) ۲۲